

Õiguskantsler

Kinnipeetav XX
Tallinna Vangla
Magasini 35
10138, TALLINN

Teie 05.08.2013 nr

Meie 22.08.2013 nr 6-1/131047/1303622

Seisukoht vastuolu mittetuvastamise kohta ja selgitus avalduse osalise menetlusse võtmata jätmise kohta
Kinni peetavale isikule ette nähtud minimaalne põrandapind kambri, igapäevane viibimine värskes õhus

Härra XX

Pöördusite õiguskantsleri poole 08.08.2013 laekunud avaldusega, milles palute kontrollida vangistusseaduse § 55 lõike 2 ja § 93 lõike 5 ning justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“ § 6 lõike 6 põhiseaduspärasust. Samuti soovite, et õiguskantsler hindaks Vabariigi Valitsuse 29.01.1999 määruse põhiseaduspärasust.

Leiate, et vangistusseaduse (edaspidi ka VangS) § 55 lõige 2 ja VangS § 93 lõige 5 on aegunud ja vastuolus Eesti Vabariigi põhiseadusega (edaspidi ka PS või põhiseadus), kuna Teie hinnangul on Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi ka EIK) praktika (täpsemalt kohtuasjas Fehér vs Ungari¹) ja Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus Rec(2006)2 „Euroopa vanglareeglistiku“ kohta² (edaspidi ka Euroopa vanglareeglistik) kohaselt nõutav kinni peetavale isikule tagada iga päev vähemalt neljatunnine jalutuskäik värskes õhus. Sama kohtuotsuse ja Euroopa vanglareeglistiku põhjal leiate, et põhiseadusega ei ole kooskõlas ka justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“ (edaspidi ka VSE või Vangla sisekorraeeskiri) § 6 lõige 6 ning nõutav on vähemalt 4m² kambri pinda ühe kinni peetava isiku kohta.

Soovite ka, et õiguskantsler hindaks Vabariigi Valitsuse 29.01.1999 määruse põhiseaduspärasust. Teie kirjast nähtub, et Teie hinnangul puudutab nimetatud määrus samuti minimaalse kambri põrandapinna küsimust.

Tutvunud Teie avaldusega, leian järgmist.

Esiteks on pisut segadust tekitav küsimus, milliste õigusnormide põhiseaduspärasuse hindamist siiski soovite. Lugesdes pöördumise teksti, võib aru saada nii, et Teid häirib ennekõike VangS § 55 lõikes 2 ja VangS § 93 lõikes 5 sätestatud regulatsioon vähemalt tunniajalisest igapäevasest

¹ Euroopa Inimõiguste Kohtu 02.07.2013 otsus asjas nr 69095/10, Fehér vs Ungari.

² Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules. Kätesaadav arvutivõrgus: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747>.

värskes õhus viibimisest ning samuti VSE § 6 lõige 6, mis käsitleb kinni peetavale isikule minimaalselt ette nähtud kambri või toa pindala. Avaldusest jääb mulje, et Teie poolt osutatud Vabariigi Valitsuse 29.01.1999 määrus peaks justkui samuti käsitlema kambri minimaalset lubatud pinna suurust. Probleemne on Teie viide Vabariigi Valitsuse õigusaktile seetõttu, et minule teada olevalt on Vabariigi Valitsus 29.01.1999 andnud küll mitmeid korraldusi (mis ei puuduta vanglas viibivate isikute kambri suurust ega jalutamisvõimalusi), ent vaid ühe määruse „Põllumajandustootjate toetuste maksmise kordade kinnitamine“, mis ei puuduta samuti Teie avalduses tõstatatud probleeme.

Saan eeltoodu põhjal teha ainsa mõeldava ja mõistliku järelduse, et olete ekslikult viidanud Vabariigi Valitsuse määrusele ning tegelikult ilmselt mõelnud siiski Vangla sisekorraeeskirja. Sellisena Teie avaldust ka käsitlen.

Mis puudutab VSE § 6 lõiget 6, siis on Vangla sisekorraeeskirja kehtivas redaktsioonis sätestatu tõepoolest mõnevõrra probleemne. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika ei ole küll sedavõrd ühemõtteline, nagu Te oma avalduses väidate, ent siiski selline, mis lubab tõstatada küsimuse VSE § 6 lõike 6 põhiseaduspärasusest.

Nendin, et õiguskantsleri poole on ka varasemalt VSE § 6 lõike 6 põhiseaduspärasuse osas pöördutud, samuti on sätet ennast ka muudetud (muudatus hakkab kehtima 01.01.2014 ja selle kohaselt on kinni peetavale isikule toas ette nähtud vähemalt 2,5 m² põrandapinda ja kambris vähemalt 3 m² põrandapinda).

Õiguskantsler on küsimust VSE § 6 lõike 6 põhiseaduspärasusest analüüsinud ja tulemuseks on 04.07.2013 märgukiri nr 6-3/121666/1303045 justiitsministrile, milles on nenditud, et VSE § 6 lõige 6 on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseaduse §-dega 10 ja 18 ning vangistuseseaduse § 4¹ lõikega 1 ning tehtud ministrile ettepanek muuta peale uue Tallinna Vangla valmimist või hiljemalt 01.01.2017 justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“ § 6 lõiget 6 ja sätestada kinnipeetavale toas või kambris ettenähtud minimaalseks põrandapinna määraks 4 m². Ma ei pea vajalikuks hakata märgukirja sisu Teile siinkohal ümber jutustama ja piirdun sellega, et lisan käesolevale kirjale teadmiseks koopia nimetatud märgukirjast.

Justiitsministri vastus märgukirjale ei ole veel Õiguskantsleri Kantseleisse jõudnud, mistõttu ei ole mul võimalik Teid hetkel informeerida ka ministri seisukohast. Samas on õiguskantsleri hinnang Teie tõstatatud probleemile juba olemas ja ma ei pea vajalikuks VSE § 6 lõike 6 osas täiendavat menetlust läbi viia ning jätkan märgukirjas tehtud ettepaneku täitmise jälgimist omal käel. **Seepärast jätan Teie avalduse ses küsimuses läbi vaatamata vastavalt õiguskantsleri seaduse § 25 lõike 3 punktile 2.**

Seoses VangS § 55 lõikega 2 ja VangS § 93 lõikega 5 nendin, et ma ei saa nõustuda Teie väitega, et tegemist oleks põhiseaduse või EIK praktika mõttes probleemsete sätetega. Teie viidatud kohtuasjas ei ole kohus küll minu hinnangul väitnud, et lubamatu on tagada kinni peetavale isikule vähem kui 4-tunnine jalutuskäik värskes õhus. Kahtlen, kas Te olete kohtuotsuse tekstist õigesti aru saanud – enamasti ei ole otsuse tekstis juttu mitte värskes õhus viibimisest vaid peamiselt võimalusest viibida väljaspool oma kambrit, mis ei ole kaugeltki üks ja sama.

Loomulikult oleks kiiduväärne, kui siseriiklik õigus näeks ette võimaluse, et isik saab soovi korral olla nii vangistuse kui eelvangistuse ajal iga päev värskes õhus rohkem kui ühe tunni (nt 2 või 4 tundi). Samas ei tähenda see seda, et praegune regulatsioon oleks põhiseadusega vastuolus.

Meenutan Teile, et VangS § 55 lõige 2 ja VangS § 93 lõige 5 sätestavad, et kinni peetavale isikule võimaldatakse värskes õhus viibida päevas **vähemalt** üks tund päevas. Nimetatud normid sätestavad vähima võimaliku värskes õhus viibimise aja, ent ei välista, et vanglateenistus lubab isikutel värskes õhus viibida märksa enam.

Teie osutatud EIK kohtuasjas ja ka EIK praktikas laiemalt ei ole kohus reeglina jäigalt kinni ühes või teises kinni peetavale isikule lubatud või keelatud tegevuses. Kohus on korduvalt rõhutanud ja teeb seda ka Teie viidatud otsuses, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi ka EIÕK) artikli 3 mõjualasse ulatumiseks peab väärkohtlemine saavutama teatava minimaalse taseme ja tase sõltub kõikide asjaolude kogumis hindamisest. Teie osutatud vaidluses ei olnud kohtuotsuse tekstist tulenevalt peamiseks küsimuseks mitte värskes õhus viibimise võimalus, vaid isiku kasutada olnud kambri põrandapinna suurus ja sellega seoses tekkinud väidetav väärkohtlemine. Kohus vaagis ühe asjaoluna nimetatud dispuudis ka seda, kas ja mil määral oli isikul võimalik viibida väljaspool kambrit ja selget suunist kohtuotsuses, et kinni peetava isiku igapäevane värskes õhus viibimine peab vältima vähemalt 4 tundi, minu hinnangul otsuses ei sisaldu.

Rõhutan, et kohtu otsuses viidatud võimalus viibida väljaspool kambrit ei ole samastatav VangS § 55 lõikes 2 ja VangS § 93 lõikes 5 sätestatud tunniajalise värskes õhus viibimisega. Vastavalt VangS § 8 lõikele 1 ja VSE § 8 lõikele 1 on kinnipeetaval reeglina võimalik kinnises vanglas viibida väljaspool kambrit vähemalt 4 tunni vältel (erandid on sätestatud VSE § 8 lõikes 1).

Tutvudes nii EIK vastava praktikaga kui ka muude autoriteetsete allikatega, ei sõanda ma küll väita, et minimaalselt tunniajane igapäevane värskes õhus viibimise võimalus oleks EIK praktikas või rahvusvaheliste inimõigusi kaitsvate organisatsioonide hinnangul käsitletav ülemäära lühikese ajana. Nii nenditakse Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (edaspidi ka CPT) standardites, et nõue, et kinni peetavad isikud saaksid vähemalt ühe tunni päevas vabas õhus tegutseda, on laialdaselt omaks võetud. CPT rõhutab, et eranditult kõigile kinni peetavatele isikutele (kaasa arvatud need, kelle puhul rakendatakse karistusena üksikvangistust) tuleb anda võimalus iga päev vabas õhus sportida. Enesestmõistetavalt peaksid spordirajatised olema piisavalt avarad ja võimalust mööda pakkuma varju halva ilma eest.³ CPT seisukohti ja hinnanguid on pidanud autoriteetseks ja kasutanud oma otsustes laialdaselt ka EIK.

Mis puudutab Euroopa vanglareeglistikku, siis selle punkt 27.1 sätestab, et igale kinni peetavale isikule tuleb võimaldada vähemalt üks tund sportimist vabas õhus, kui ilm lubab. Vanglareeglistiku punkti 25.2 kohaselt peab vanglarežiim võimaldama kinni peetavatel isikutel veeta aega väljaspool kambrit nii mitu tundi päevas, kui see on vajalik inimliku ja sotsiaalse suhtluse piisava taseme tagamiseks.⁴ Euroopa vanglareeglistik nõuab sarnaselt vangistusseaduses sätestatuga, et igapäevane värskes õhus viibimine peab olema vähemalt tunni pikkune.

³ „Specific mention should be made of outdoor exercise. The requirement that prisoners be allowed at least one hour of exercise in the open air every day is widely accepted as a basic safeguard (preferably it should form part of a broader programme of activities). The CPT wishes to emphasise that all prisoners without exception (including those undergoing cellular confinement as a punishment) should be offered the possibility to take outdoor exercise daily. It is also axiomatic that outdoor exercise facilities should be reasonably spacious and whenever possible offer shelter from inclement weather.“ Vt CPT Standards. CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2011English, lk 18 p 48. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf>.

⁴ Euroopa vanglareeglistiku punkt 27.1: „Every prisoner shall be provided with the opportunity of at least one hour of exercise every day in the open air, if the weather permits“. Punkt 25.2: „This regime shall allow all prisoners to spend as many hours a day outside their cells as are necessary for an adequate level of human and social interaction.“ Vt Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747>.

Isegi kui Euroopa vanglareeglistik tõepoolest nõuaks nii, nagu Teie väidate, et värskes õhus viibimise aeg peab olema igapäevaselt vähemalt 4 tundi, siis ei tähendaks see koheselt, et Eesti seadus on vastuolus Euroopa Liidu õigusega ja seega vastuolus PS § 3 lõikega 1 ja PS § 123 lõikega 2.

Euroopa vanglareeglistik ei ole Eesti Vabariigi poolt sõlmitud välisleping ja tegemist on soovitusliku iseloomuga normidega, mis ei ole küll õiguslikult siduvad, kuid neid tuleks käsitada eesmärkide ja põhimõtetenä, mille täitmise poole püüelda ja millest võimaluse korral juhinduda Eesti õigusaktide tõlgendamisel ja rakendamisel.⁵ Seega ei tingi ka Euroopa vanglareeglistikust erineva regulatsiooni kehtestamine automaatselt, et tegemist on põhiseadusega vastuolus olevate normidega.

Seega nendin, et minu hinnangul ei tulene ei Teie viidatud ega ka muust EIK praktikast ega rahvusvaheliste inimõigusorganisatsioonide soovitustest, et VangS § 55 lõikes 2 ja VangS § 93 lõikes 5 sätestatu oleks vastuolus EIÕK sätete ja tõlgenduspraktikaga ning vähemalt tunniajaline igapäevane värskes õhus viibimine lubamatult lühike aeg. **Seega ei näe ma ka Teie viidatud vastuolu põhiseaduse ja VangS § 55 lõike 2 ning VangS § 93 lõike 5 vahel.**

Loodan, et toodud selgitused olid abiks.

Lugupidamisega

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel

Lisa: 12 lehel, 1 eks (koopia õiguskantsleri 04.07.2013 märgukirjast nr 6-3/121666/1303045)

Indrek-Ivar Määrts 693 8406
indrek-ivar.maarits@oiguskantsler.ee

⁵ RKHKo 07.04.2010, nr 3-3-1-5-10, p 19.